

mű vezetékek kapcsán erősen bolygatott. A hadifogoly temető közelében egy mély fekvésű területen halad, semmilyen domborzati forma nem utal régészeti lelőhelyre, ez azonban nem azt jelenti, hogy az erdős rész kivágása és a humusz megbolygatása után nem akadunk egykori emberi településnyomokra.

Az iparvágány nyomvonala a kijelölés alapján nehezen követhető. A nyomvonal É-i harmada szántó területen halad végig. A hadifogoly temetőtől ÉNy-ra fekvő terület erősen gazos, ezen a területen nem tudtunk régészeti leleteket megfigyelni. A következő terület őszi vetésű, melyet a fiatal növényzet sűrűn fed, a szabad területeken nem figyelhető meg egykori emberi megtelepülés. A talaj öntésjellegű. A magaspárt széléhez közel homokos talaj van, le nem aratott kukorica és szántó van rajta. A szív alakú kettős dombháton őskori, bronzkori kerámia került elő. Kézzel formált edénytöredékek, peremek, szalagfültöredékek, a terület É-i és K-i felében bronzkori, vaskori (La Tène) és Árpád-kori kerámia került elő. A lelőhely kb. 200 m hosszú és csaknem 150 m széles.

FARKAS CSILLA

200. Óföldsők határa

(Csongrád megye) R, B, Sza, Á, Kö

2001. március 20. és október 30. között végeztük el az M43 autópálya nyomvonalának 3–35. km közötti szakaszának terepbejárását. A kutatási területet a megbízóval (Nemzeti Autópálya Rt.) egyetértésben 200 m széles sávban határoztuk meg, nem tekintettük feladatunknak a lelőhelyek teljes nagyságának meghatározását.

A 3. sz. földúttól keletre, a földút és a Kereszt-gát nevű sánc közötti területen egy dombháton rendkívül intenzív lelőhelyet találtunk (6–7. lh.). A nagy mennyiségű felszíni lelet rézkori, késő bronzkori, Árpád-kori és középkori településre utal. A Kéthalom-dűlőbe torkoló, É-D irányú dombháton közepesen sűrű lelőhelyet találtunk kora bronzkori, szarmata és Árpád-kori emlékanyaggal (8. lh.).

A munkában részt vettek Bende Lívia, Lőrinczy Gábor, Türk Attila régészek, a Móra Ferenc Múzeum régész technikusai, valamint szegedi régészhallgatók.

SZALONTAI CSABA

201. Ópusztaszer, Szermonostor

(Csongrád megye) Á

A 2001. július 4-től október 5-ig tartó ásatási szezon ideje alatt 300 m²-es felületen dolgoztunk a 93/2, 95/2, 95/4, 95/5, 95/6. és a 01/01. szelvények területén. A tatárjárás utáni úgynevezett „fakolostor” feltárását folytattuk. A tavaly feltárt É-i épületszárny alatt egy újabb, korábbi építési periódus maradványait találtuk meg. Ebben a periódusban az épületszárny D-i hosszanti falának a vonala eltérő volt a későbbiekétől, az épületszárny keskenyebb volt. Közvetlenül mellette, vele párhuzamosan szintén újabb maradványai kerültek elő, melyek azt mu-

tatják, hogy a megújítások során az É-i épületszárnyat É-D-i irányban különböző mértékben eltolva építették újjá. Az újonnan feltárt egyik építési periódusban különös falazási technika nyomait figyeltük meg, az alapozási árokba nádfonatok közé rakott agyagfalat állítottak. Egy másik építési periódusban a falak alapozási árkaiba a D-i épületszárnyra jellemző módon különböző éles, hegyes vastárgyakat helyeztek el.

A „VB” 11. szelvényben befejeztük a mezőváros egy kútjának feltárását. A vízszint tájékán körben mintegy 20 cm-es magasságban megmaradt a kút eredeti fabélése.

A feltárással párhuzamosan a tatárjárás előtti kolostor-épületegyüttes újabb részleteinek az alaprajzi rekonstrukcióját végeztük el. A 81/5. és a 90/1. szelvények területén megépítettük a kolostorudvar D-i zárófalát, a „VB” 9, 13, 2. és 10. szelvényekben pedig a külső erődítés K-i falának az eddig feltárt szakaszát. Ezen kívül rekonstruáltuk a kolostorudvar szögletes kőkútját is.

VÁLYI KATALIN

202. Ócsény, Oltovány-dűlő

(Tolna megye) Kk

2001 őszen néhány napos ásatást végeztem az Oltovány-dűlői földvárban, ahol 1998-ban szondázó ásatást, 1990–1992 között pedig tervásatást végeztem. Ezek eredményeként csaknem teljes egészében feltártam a 14–16. századi castellumot. Csupán a DNY-i szélén maradt ki egy kisebb terület, amelyhez 1992-ben nem fértünk hozzá. Ennek a kutatása viszont fontos volt, egyrészt a teljesség kedvéért, másrészt itt volt várható az egykori bejárat előbukkanása, illetve az 1. ház NY-i záródása.

Az 1992 óta eltelt csaknem 10 év alatt a vár területe újra bebozótosodott, ezért a munkát bozótirtással kellett kezdeni. Szerencsére megtaláltuk a feltárandó szakasz szomszédságában levő II. árok, illetve IX. és X. szelvények karóit. Ezek segítségével pontosan ki tudtuk tűzni a XII. szelvényt.

A feltárás legfontosabb eredménye, hogy megtaláltuk az 1. ház NY-i záródását. Ettől NY-ra előbukkant egy külső kemence (fala kb. 5 cm vastagságig maradt meg, 2 cm vastag tapasztása alatt csupán néhány kődarab hevert). Az 1. házhoz csatlakozva NY felé sekély, meneteles oldalú árok mutatkozott, benne 3 db cölöplyukat találtunk. Az árok a domb pereméig haladt.

A domb pereme közelében két sekély gödröt is kibontottunk, ezekből csak néhány edénytöredék került felszínre.

Az idejű ásatás eredményeként a vár teljesen feltártnak tekinthető.

MIKLÓS ZSUZSA

203. Ócsény, Pusztagyörke

(Tolna megye) Á, Kk

A Szekszárd közelében levő Ócsény határában figyelt fel egy, a kukoricában található objektumra Talabos Gá-

bor pilóta. A lelőhelyet 2000. augusztus 5-én a déli órákban légi fotóztam, majd bejártam a terepet.

Az már a légi fotózásnál is látszott, hogy az objektum középkori templom: a falak helyén a kukorica sárgás színű. A fotón jól látszik, hogy a szabályosan keletelt templom egyhajós, szentélye valószínűleg félkörös záródású (a fotón tulajdonképpen kettős félkörív látszik, de ezt a bolygatottság is okozhatja). A sekrestye É felől kapcsolódik a hajó falához. A templom teljes hossza kb. 18 m, szélessége kb. 6 m. A sekrestye mintegy 3×4 m-es.

A középkori falu és a templom az egykori Duna árteréből néhány méterrel kiemelkedő teraszon található. Az épületet teljesen szétszántották, létére téglakő-törmelék, a körülötte levő temetőre pedig embercsont-töredékek utalnak. Környékén 13–16. századi edénytöredékek gyűjthetők.

2001 áprilisában szondázó ásatást végeztünk a templomnál. Hat kutatóárokka és rábontásokkal tisztáztuk az alaprajzot és a rétegeket. Az épület alapozási árkai 40 cm mélyen bontakoztak ki: a felmenő falakat és az alapfalakat is többnyire elhordták, ezért általában csak a laza törmelékkel betöltött alapozási árkok maradtak meg. Ezek alapján a templom teljes belső hossza 18,70 m (a hajó 12,70 m; a szentély 6 m). A hajó belső szélessége 6,80 m, a szentélyé 6,20 m. A falvastagság 100–200 cm. A szentélyzáródás sokszögű, támpillér nélküli. A szentély felmenő falából 1 sor téglamaradt meg. Ebből következtethetünk arra, hogy a templom felmenő falai téglából épülhettek, az alapfalak pedig – amint az a szentély É-i falánál jól látszik – kőből készültek.

A 3×4 m-es belméretű sekrestye a vállnál, É felől csatlakozik a hajóhoz. A hajó ÉNy-i sarkán megtaláltuk a 100 cm hosszú, 110 cm széles támpillér alapfal maradványait, amely É felől, kissé ferden csatlakozik a hajófalhoz. A légi fotó szerint a hajó DNy-i sarkán és a hajó középvonalában is lehetett egy-egy hasonló pillér.

A szentélyzáródásnál megtaláltuk az oltár maradványait: a 2,30×1,50 m alapterületű építmény felmenő falából 2-3 sor téglamaradt meg. A szentélyzáródástól Ny-ra 6,30 m-re bukkantak elő a diadalív 110 cm vastagságú alapozási árkai.

A feltárás során csupán szórványos embercsonttöredékeket találtunk. Mindössze a hajóban került elő egy (bolygatott), Ny-K tájolású gyermeksír (1. sír). A földradarral végzett mérések szerint viszont a templom környékén sűrűn találhatók temetkezések.

A templom területén igen kevés a leletanyag, közülük kiemelkedik két szenteltvíztartó-töredék (egyik a hajó ÉNy-i sarkának alapozási árkából, a másik az 1. sír feletti törmelékből került elő, a diadalív közeléből).

A település a templom környékén található. A legmagasabb ponton a templom helyezkedik el, a falu ettől Ny-ra és D-re, a Holt-Duna partján található. A cserépek zöme késő középkori, de előfordul Árpád-kori is. Meglepően sok a szürke, osztrák fazéktöredék, köztük bélyeges bécsi kerámia is.

A legrangosabb épület a templom D-i falánál található: itt kiemelkedően sok az osztrák kerámia, és csupán itt fordul elő kályhaszemtöredék. Feltehetően itt állhatott a plébánia. A leletek alapján a település 13–16. század között élhetett, a templom – alaprajza szerint – a 11. században épülhetett.

A fentiek alapján a légi fotón látható objektum valóban templom volt, méreteit előzetesen – a kukorica sortávolsága alapján – nagyjából helyesen következtettük ki. Az ásatás során bebizonyosodott, hogy az erős jeleket nem összefüggő falszakaszok okozták, hanem a kiszedett alapfalak törmelékkel teli árkai.

MIKLÓS ZSUZSA

204. Paks, Dunakömlőd, Bottyán-sánc, Lussonium Castellum

(Tolna megye) B, Rő, Kú

A korábbi évek munkájának folytatásaként a késő római erőd D-i részében, az erőd főútjának Ny-i oldalán folytatódott a feltárás a 9/12. és a 10/12. szelvényekben. A felső rétegben a Ny-i oldalon a Rákóczi-szabadságharc idején emelt palánkvár újabb maradványai, elszenesedett gerendák, faoszlopok kerültek elő.

Alattuk római rétegek húzódtak, annak a kőépítésű, több helyiséges nagy barakképületnek a különböző falai és szintjei, amelyeknek délebbi részét a megelőző évek feltárásai már napvilágra hozták. Mivel a munkába vett terület már a domb csaknem sík területére esik, a pusztulás és az erózió kisebb méretű volt, így magasabban és jobb állapotban maradtak meg a részben kibányászott, 55–60 cm széles falak. Az épület K-i zárófala a szelvény K-i tanúfalában éppen azonosítható volt, ezzel párhuzamos Ny-i fala pedig ettől 8 m-re húzódott, de az épület itt még nem ért véget, mert ebből a falból is ágaztak ki további falak Ny felé. Ezek közül kettőt négy méterrel át lehetett követni, de a helyiségek Ny-i fala ettől még nyugatabbra van. A leghosszabban a K-i és a Ny-i elválasztó falat lehetett követni, mivel annak már a korábbi években is előkerültek maradványai. Az épület ismert hossza É-D-i irányban eszerint legalább 17 m, de feltehető, hogy D-en egészen a via sagularisig terjed. Ebben az esetben 24 m hosszán ismert, de ez még mindig nem a teljes hossz, mivel É-i kiterjedése egyelőre ismeretlen. A barakként értelmezhető épület az erőd kapuján áthaladó útról nyílt, és itt egy nyitott faoszlopos porticus határolta, aminek három oszlophelye került elő. A gödrök aljába szórt kövek jelzik a faoszlopok helyét, amelyek 3,5 m-re voltak egymástól, és mintegy 2,5 m-re a barakk K-i falától. A kőépületnek két átépítési korszakát lehetett elkülöníteni, amelyeket a leletek alapján a 3. század első felére (COH VII BRE és EXER PAN INF bélyegű téglák) és a 4. századra (4. századi leletek, érmek) lehet keltezni. Az épület a római kor végén talált torony építéséig, a 4. század végéig lehetett használatban.

A kőfalú barakk alatt a palánk-periódus ugyancsak barakképületeinek számos részlete került elő korábban,